

V- MADDE BAĞIMLILIĞI

A- GENEL DEĞERLENDİRME

Küresel bakış açısıyla bugün, madde kullanımı bireyin kendini köleleştirdiği bir durumdur. Çünkü bağımlılık, bireyle nesnesi arasında kurulan ve bir süre sonra bireyin özerkliğini ve özgürlüğünü ortadan kaldıran bir sürece ulaşmaktadır. İnsan tutum ve davranışı ve de duyumsaması üzerindeki yıkıcı etkileri nedeniyle bireyi seçtiği nesne karşısında çaresiz bir köle haline getirmektedir. Böylelikle toplum, her planda bu hale gelmiş bireyin katkılarından/gücünden/emeğinden daha da önemlisi varlık olarak bireyin kendinden yoksun kalmaktadır. Yeryüzünde pek çok ulusun - yerine göre- geniş bir nüfus grubunun bu etki ile sarsıldığını varsayarsak, tüm toplumların hangi boyutta kayıplara uğrayacağını kolayca çıkarabiliriz.

Bu saptamalara bağlı olarak çağımızın en önemli sorunu olarak tanımlanan madde kullanım ve bağımlılığı, tüm toplumları, ulusları etkisi altında bulundurmakta ve devletten devlete ortaklaşmış önlem ve politikaların öncelikli konusu haline gelmektedir. Dolayısıyla yalnızca bu konuya bağlı ortak bir dil ve anlayış köprüsünün önemi kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Böylelikle ortak davranabilmek de mümkün olacaktır.

Çağlar boyunca insanın ve yarattığı toplumsal düzenin, ekonomik ve teknolojik gelişmelerin taşıdığı değişim ve ilerleme ivmesi her ne ise; madde kullanım ve maddeye bağımlılık sorununun taşıdığı ivme de aynı olmuş ve birlikte seyretmiştir.

Uyuşturucu kullanımı global bir olgudur. Boyutları ve karakteristik özellikleri ülkeden ülkeye değişmekle birlikte, dünya üzerinde hemen hemen bütün ülkeler uyuşturucudan etkilenmektedir. Geçtiğimiz on yıl boyunca gençler arasındaki uyuşturucu kullanımı çok ciddi bir artış göstermiştir. Yüksek boyutlardaki uyuşturucu kullanımı yüksek oranda şiddet ve suç, HIV/AIDS hastalıklarına yakalanma oranının yüksekliği, sosyal yapıda çökme gibi problemleri de beraberinde getirmiştir. İstatistikler toplumun bazı kesimlerinin daha fazla uyuşturucu kullandığını ortaya koymasına rağmen, uyuşturucu bağımlıları toplumun her kesiminden gelebilmektedir. Örneğin erkekler kadınlara, evliler bekarlara, şehirde oturanlar kırsal kesimde oturanlara, gençler yaşlılara oranla daha fazla uyuşturucu kullanmaktadır.

Uyuşturucu kullanım trendleri bölgeden bölgeye ve ülkeden ülkeye değişmektedir. UNDCP'nin yayınladığı Dünya uyuşturucu raporlarına göre dünya çapında toplam 180 milyon insan uyuşturucu kullanmaktadır. Esrar 141 milyon kişi ile en çok kullanılan uyuşturucudur. Bu rakam toplam dünya nüfusunun %2.25'ine denk düşmektedir.

UNDCP raporlarına göre, sentetik uyuşturucuların ve özellikle ATS (Amphetamine Type Stimulants) kullanımı çok hızlı bir artış göstermektedir. Dünya çapında 30 milyon insan sentetik uyuşturucu kullanmaktadır. 1980'li yıllara oranla 1990'lı yıllarda ATS kullanımı özellikle Avrupa, Kuzey Amerika ve Güneydoğu Asya da hızlı bir artış göstermiştir. Sentetik uyuşturuculardan Extacy ise sanayileşmiş dünyanın en yoğun olarak kullanılan sentetik uyuşturucusu haline gelmiştir.

Genel olarak koka bitkisinden elde edilen uyuşturucular Amerika Kıtasında yer alan ülkelerde esrardan sonra en yaygın uyuşturucudur. En çok tedavi talebi kokain bağımlılarından gelmektedir. Geçtiğimiz on yıl boyunca dünya genelinde kokain kullanımında bir düşüş yaşanmasına rağmen, halen Amerika kıtası ülkelerinde kokain en çok kullanılan uyuşturucudur. UNDCP tahminlerine göre dünya çapında 13 milyon insan kokain kullanmaktadır.

Diğer uyuşturucularla karşılaştırıldığında eroin kullanımı daha az yaygındır. Yine UNDCP tahminlerine göre çoğunluğu Avrupa, Güney ve Batı Asya olmak üzere dünya çapında 8 milyon insan afyon kökenli uyuşturucuları kullanmaktadır. Genel olarak bu maddeleri kullananlar anılan bölgelerin nüfusunun %2'sinden daha azdır. Ancak bazı afyon üretim bölgelerinde uyuşturucu kullanımı daha ciddi boyutlardadır. Son yıllarda Batı Avrupa ve Orta Asya ülkelerinde afyon kökenli uyuşturucuların kullanımında bir artış gözlenmektedir.

B- ÜLKEMİZ DEĞERLENDİRMESİ

Ülkemizdeki uyuşturucu madde kullanıcılarının sayısının tespitine yönelik olarak bilimsel/akademik bir çalışma gerçekleştirilememiştir. Kullanıcıların durumunun tespiti için polis kayıtlarına bakıldığında, öni alınamaz bir boyutta olmadığı görülmektedir.

Ülkemizde uyuşturucu kullanımı suçundan yakalanan şahısların sayısı gün geçtikçe artmakta ise de, bölge ülkelerine göre bir karşılaştırma yapıldığında ülkemizde uyuşturucu madde bağımlı sayısının oldukça düşük olduğu görülmektedir. Balkan rotası üzerinde bulunan ülkelere Bulgaristan'da 40 ila 50 bin civarında, doğumuzda bulunan ülkelere İran'da 1 milyon 200 bin, Pakistan'da 4.5 milyon uyuşturucu madde bağımlısı bulunmaktadır.

Anayasanın 58. maddesinde devletin, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alacağı ifade edilmektedir. Bu görevin yerine getirilmesi amacıyla, ilgili kurumlarla yürütülen ortak çalışmalar sonucunda, uyuşturucu kullanımı ile mücadele için ilgili birimler arasında eşgüdüm sağlamak, mücadelede ulusal strateji politikaları tespit etmek amacıyla bir yapı oluşturulması öngörülmüştür. Bu amaçla, Milli Güvenlik

Kurulunun 26.04.1996 tarih ve 393 sayılı tavsiye kararı ile “Uyuşturucu Madde Kullanımı ile Mücadele Takip Ve Yönlendirme Üst Kurulu” ile “Uyuşturucu Madde Kullanımı ile Mücadele Takip ve Yönlendirme Alt Kurulu” oluşturulmuş ve Bakanlar Kurulunun 25.07.1997 tarihi ve 97/9700 sayılı kararı ile,

Adalet Bakanlığı,
Milli Savunma Bakanlığı,
İçişleri Bakanlığı,
Dışişleri Bakanlığı,
Milli Eğitim Bakanlığı,
Sağlık Bakanlığı,
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı,
YÖK Başkanlığı,
MGK Genel Sekreterliği,
Emniyet Genel Müdürlüğü (Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı),
Diyanet İşleri Başkanlığı,
TRT Genel Müdürlüğü,
Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü,
SHÇEK Genel Müdürlüğü,
DPT Müsteşarlığı,
Jandarma Genel Komutanlığı,
RTÜK Başkanlığı,
Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, görevlendirilmiştir.

Bu kurulların amacı uyuşturucu ve uyarıcı maddelerin kullanımı ve bağımlılığı ile mücadele faaliyetlerini yürütmek, madde kötüye kullanımını önlemek, alınacak tedbirleri tespit ederek, kurumlar arasında çalışmalarını koordine etmektir.

1. Uyuşturucu Madde Kullanımı;

Ülkemizde uyuşturucu kullanımının boyutlarını ortaya koyan veriler Narkotik Polisi'nin yapmış olduğu yakalamalara dayanmaktadır. (Tablo-V.1) Yıllara göre uyuşturucu kullanımı suçundan yakalanan şahısların sayısının genelde aynı çizgide olduğu görülmekte ise de, yıllar içerisinde aynı şahsın birden çok yasal işlem görmüş olabileceği göz ardı edilmemelidir.

Polis kayıtlarına geçen uyuşturucu madde kullanıcılarının illere göre dağılımı incelendiğinde; esrar kullanıcılarının birçok ilimizde mevcut olmakla birlikte özellikle İzmir ilimizde daha fazla olduğu görülmektedir.

Hakkında işlem yapılan eroin kullanıcılarının %51'i, kokain kullanıcılarının ise %92'si İstanbul'dadır.

Uyuşturucu haplar açısından ise kullanımın İstanbul başta olmak üzere birkaç ilimizde daha yaygın olduğu görülmektedir.

2. Anket alışması;

Uyuşturucu madde kullanmaktan dolayı haklarında yasal işlem yapılan şahışların genel bir profil ortaya çıkarabilmek için, 1995 yılında Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığınca hazırlanan ‘‘Madde Bağımlılığı Soru Formları’’ ilk olarak 1996 yılında taşra birimlerine dağıtılmıştır. Söz konusu formlarda, madde kullanıcılarının sosyo-ekonomik ve kültürel durumları belirlenmeye çalışılmıştır. Ancak formlar gönüllülük esasına göre doldurulduğundan yıl içersinde hakkında uyuşturucu madde kullanımından işlem yapılan kişilerin sayısı ile anket çalışmasına katılan bağımlıların sayısı eşit miktarda olmamaktadır. 2001 yılı içersinde 3314 şahıs hakkında uyuşturucu madde kullanımından işlem yapılmasına rağmen, 2037* şahıs gönüllü olarak anket çalışmasında yer almıştır.

Bu anket, 1996 yılından itibaren uyuşturucu kullanımı suçundan hakkında işlem yapılan şahışlara uygulanmış ve dikkat çekici sonuçlar ortaya çıkarılmıştır. Anketin uygulandığı son üç yıl boyunca, rakamlarda dikkate değer değişmelerin olmadığı da göz önüne alındığında, anket sonuçlarının gerçeğe yakın olduğu söylenebilir. Buna göre çıkan sonuçların son üç yıllık değerlendirmesi şöyledir:

I-Yaş Grubu

Uyuşturucu kullanıcılarının yaş grubu dikkate alındığında, dünyada olduğu gibi ülkemizde de 16-30 yaş grubunda uyuşturucu madde kullanımının yoğun olduğu görülmektedir. Her ne kadar literatürde 15-24 veya 12-22 yaş grubu risk grubu olarak tanımlanmasa da genç ve genç erişkin grubunda (16-45) artan kullanıcı sayısı, madde kullanımının kültürel norm haline gelme olasılığı taşıdığına işaret etmektedir. Dolayısıyla koruma ve önlemenin yanısıra daha büyük yaş grubuna, ‘‘kültürel benimseme’’ tarzları üzerinde bilgilendirme yapılmasına ihtiyaç vardır.

Ayrıca 16-45 yaş grubunun uyuşturucu ile tanışma, kullanma, bağımlılık ve bağımlılığın sonuçları ile ilgili süreçle ilişkisi vardır.

II-Başlama Yaşı

16 yaşından küçük grupta madde kullanımına başlama davranışı dikkat çekicidir. 16-30 yaş grubu koruma ve nleme politikaları açısından hedef kitle olarak dikkat çekmektedir. Bu açıdan uyuşturucu madde kullanımına karşı yürütülen eğitim faaliyetlerinin bu yaş grubuna yönelik olarak gerçekleştirilmesi, kullanımın önlenmesi bakımından büyük önem taşımaktadır. 31-45 yaş grubunda 1999 ve 2000 yıllarına oranla 2001 yılındaki artış dikkat

çekicidir. Aktif çalışma çağını simgeleyen bu yaş aralığında ilginç olan bu sonuç başka ölçütlerin devreye girdiğini göstermektedir. (iş-işsizlik, evlilik-boşanma vs.)

III-Cinsiyet

Erkeklerin kadınlara göre daha fazla uyuşturucu bağımlısı oldukları görülmektedir. Bu durumun ülkemizde kadının sosyal statüsü ile ilgili olduğu düşünülebilir. Madde kullanımı ve bununla ilgili olarak ortaya çıkan suçlar diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de çoğunlukla erkekler tarafından işlenmektedir.

Kadın görünüşte toplumsal hayata daha çok katılmakla birlikte eylemleri ona verilen rollerle sınırlı kalmaktadır. Kadının madde kullanımı ciddi bir sorundur. Çünkü yardım taleplerini kolay kolay dile getiremezler. Bu nedenle kadınlara yönelik özgül bir program yapılmasına ihtiyaç vardır.

IV-Medeni Durum

Uyuşturucu madde kullananların medeni durumları incelendiğinde, bekâr olmak çoğu psiko-sosyal sorun için risk teşkil ederken burada tersi bir durum ortaya çıkmaktadır. Uyuşturucu madde kullananların çoğunun evli olduğu anket sonucunda görülmektedir. Yalnız yaşama ve boşanma, toplumsal kabul sınırlarının dışında kalan iki tercihtir. Dolayısıyla devam eden evlilikleri “sorunsuz” kabul etmek ve riskin azaldığını düşünmek de gerçekte bağdaşmamaktadır.

V-Eğitim Düzeyi

Uyuşturucu madde kullanımı ve bunlarla ilgili suç işleyenlerin, eğitim düzeyinin düşük olduğu görülmektedir. İlköğretimin 8 yıl olduğu göz önüne alındığında bu durum daha açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Eğitim, insana yapılan en büyük yatırım olup, insanı özgür ve özerk kılan, toplumdaki genel talepleri ve beklenen vatandaşlık formasyonunu şekillendiren en önemli araçtır. İnsan kendini koruma ve kollama gibi temel özellikleri eğitimle kazanır. Bu veriler de eğitimin suç işleme eğilimini daha aza indirdiğini ortaya koymaktadır.

VI-Kullanılan Maddenin Cinsi

Bağımlıların kullandığı maddelerin başında esrar gelmektedir. Bu da uyuşturucu madde kullananların genellikle kullanıma esrar ile başlamalarından ve bir müddet sonra tatminsizlik nedeniyle eroin gibi daha ağır uyuşturucuları tercih etmelerinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca 2001 yılında eroin ve kokain kullanıcılarının sayısının düşmesi, bu maddelerin maliyetinin yükselmesi ve ulaşılabilmesinin zorlaşmasından kaynaklanmaktadır. Bu durum da özellikle

madde teminini önleme yönündeki mücadelenin başarılı olduğuna işaret etmektedir.

VII-Başlama Nedeni

Yapılan çalışmalar merak ve eğlence nedeni ile maddeye başlandığını, uyuşturucu ile tanışmanın daha çok arkadaş grupları vasıtasıyla olduğunu göstermektedir.

Merak, insani bir yönelim olarak aynı merakı paylaşan diğer insanları bir araya getirir. Bu da ilişkilerin odak noktasındaki çekirdek ilginin belirleyici gücünü arttırmaktadır. Bu doğrultuda kurulmuş olan arkadaş gruplarında inisiyatif, kullanıcı ağırlıklıdır. Böylesi gruplar dışı kapalı olup, kendi kuralları içerisinde hareket ederler.

VIII-Maddeyi Temin Suçu İşleyip İşlemediği

Her ne kadar anket sonuçları, bir taraftan uyuşturucu madde kullanıcılarının, kullandıkları maddeyi temin amacıyla yoğun bir şekilde suç işlemediklerini ortaya koymakta ve mücadeleciler için caydırıcılık potansiyelinin giderek arttığına da işaret etmektedir. Diğer taraftan çok büyük oranlarda olmamakla birlikte suç ve madde kullanımı ilişkisini de gözler önüne sermektedir. Bu noktadan çıkarak, suçlulara yönelik olarak gerçekleştirilecek ulusal nitelikli rehabilitasyon programlarının önemli bir ihtiyaç haline geldiği görülmektedir.

IX-İş Durumu

Yapılan ankette, kullanıcıların iş durumu değerlendirildiğinde düzensiz çalışma ve iş yokluğunun madde kullanımına olanak tanıdığı ya da madde kullanımı sonucu iş sorunları yaşandığı söylenebilir.

İşsizlik ve istihdam kararsızlığı madde kullanılmasıyla nedensellik düzeyinde ilişkiyi sergileyen bu tablo, ulusal politikalar açısından bireysel refahın önleyici değerine işaret etmektedir.

X-Sabıka Durumu

Madde kullananların yarısından fazlasının uyuşturucu ile ilgili veya ilgisiz bir sabıkasının olduğu görülmektedir. Madde ile ilgili sabıkası olanların sayısının aynı düzeyde bir seyir göstermesi ise, bu konuda bir alt kültür grubunun varlığına işaret etmektedir. Ayrıca adalet sistemi içindeki (tutukevi, ıslahevi, çocuk ceza evi vs.) koruyucu/önleyici ve bilgilendirici faaliyetlerin önemini de ortaya çıkarmaktadır.

XI-Aile Durumu

Her üç yıla bakıldığında, uyuşturucu maddeyle ilgili suç ile aile arasında bir ilişki olmadığını görüyoruz. Ailenin yokluğu, destek sisteminin olmaması gibi yorumlanabilir, ancak büyük çoğunluğunun ailelerinin olması madde kullanımı ve suçu ile ilgili olarak bu konuda bir yorum yapmayı zorlaştırmaktadır.

Ancak, uyuşturucu madde kullananların çoğunun bir ailesinin olması ve ailesiyle birlikte yaşıyor olması, sadece kimsesiz ve yalnız olanların uyuşturucuya başlayacağı tezini de çürütmektedir.

Bu nedenle aile eğitimi, ailede madde kullanan bir bireyin mevcudiyeti halinde ortaya çıkan sorunları kapsayacak biçimde olmalıdır. Çünkü ailenin madde bağımlılığı konusunda bilgi sahibi olmaması bireyin bağımlılıktan kurtulmasını zorlaştırmaktadır. Bu durum ailenin koruyuculuğunun önemine bir kez daha dikkat çekmektedir.

XII-Yaşadığı Yer

Uyuşturucu kullananların büyük bir çoğunluğunun (%86.6) ailesi ile birlikte yaşıyor olması çok düşündürücüdür. Bu durum, ailenin merkezi bir öneme sahip olduğunu ve her yönüyle ele alınması gereği ve gerçeğini bir kez daha ortaya koymaktadır.

XIII-Ailesinin Gelir Durumu

Madde kullanımı ve onunla ilgili çalışmalar sosyo-ekonomik düzey ile belirgin bir ilişki ortaya koymamaktadır. Düşük ve orta gelir düzeylerinden bu suçu işleyenlerin yakın olması, eğitim ile ilgili olabileceği gibi ülkemizdeki sosyo-ekonomik boyutun bir yansıması da olabilir.

XIV-Tedavi İsteği

Tedavi isteğinin her zaman madde kullanma isteğine göre daha az olduğu bilinmektedir. Nitekim anket sonuçları da bunu doğrulamaktadır. Madde kullananlar genelde bağımlı olmadıklarını ve tedaviye ihtiyaçları olmadıklarını söylemektedirler.

Ayrıca tedavi isteğinin olmaması, tedavi hizmetlerinin pahalı ve yaygın olmaması ile kullanıcıların tedavi konusunda yeterince bilgi sahibi olmamasından da kaynaklanabilir.

3- Önleme Çalışmaları;

Narkotik Birimlerimiz uyuşturucu madde kaçakçılığıyla mücadelenin yanı sıra, ülkemizde henüz endişe verici boyutlara ulaşmamış olan uyuşturucu kullanımı ve bağımlılığı ile mücadele amacıyla da gerekli çalışmaları yürütmektedir. Bu çerçevede sürdürülen faaliyetleri aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür.

a) Eğitim Faaliyetleri;

Başkanlığımız koordinesinde, uyuşturucu madde kullanımında hedef kitle olarak belirlenen 15-21 yaş grubu gençlerin eğitime yönelik çalışmalarda bulunmak amacıyla, taşra birimlerinde çalışan 100 Narkotik Polisi'ne, Uyuşturucu ile Mücadele Takip ve Yönlendirme Alt ve Üst Kurulluna danışmanlık yapan Bilimsel Danışma Komitesi üyelerince madde kullanımı ve bağımlılığı konusunda "Eğiticilerin Eğitimi" kursu verilmiştir. Bu eğitim programına katılmış olan narkotik polisimiz, İl Milli Eğitim Müdürlüğü görevlileri ve bağımlılık konusunda uzman doktorların katılımı ile görevli buldukları illerde yer alan lise ve dengi okullara, öğrenci velilerine, ceza ve tutuk evleri personeline, talep olması durumunda gönüllü kültür teşekkülleriyle dernek ve vakıflarla koordine kurularak madde bağımlılığı konusunda konferans, panel ve açık oturum düzenlemektedir.

26 Haziran gününün Birleşmiş Milletler tarafından "Dünya Uyuşturucu Günü" olarak kabul edilmesinden dolayı, tüm illerimizde hedef kitle olarak belirlenen gençler ve ailelerine yönelik olarak madde bağımlılığı konusunda konferans, panel, açık oturum, TV ve Radyo programları ve sergi düzenlenerek bilinçlenmeleri sağlanmaktadır.

Ayrıca İzmir ilimizde, yaz dönemlerinde açılan gençlik kamplarında 4 dönem halinde gençlerin madde bağımlılığına karşı bilgilendirilmesi amacıyla seminerler düzenlenmiştir.

b) Sokak Timleri;

Narkotik Polisimizin önleyici görevleri çerçevesinde, risk grubuna dahil şahısların yoğun olarak buldukları yerlerde, uyuşturucu madde kullanımını engellemek ve sokak satıcıları ile mücadele etmek amacıyla, özellikle büyük şehirlerimizdeki taşra birimlerimiz bünyesinde sokak timleri oluşturulmuştur. Özellikle öğrencilerin yakın temas içerisinde buldukları okulların çevresinde, öğrencileri uyuşturucu kullanıma teşvik etme arzusundaki uyuşturucu tacirlerine karşı, kafeterya türü yerler ve seyyar satıcılar üzerinde kontroller sürdürülmektedir. Çalışmalar okul yöneticileri ile irtibat kurulmak ve işbirliği tesis etmek suretiyle yürütülmekte, görevlilerin öneri ve bilgilerinden faydalanılmaktadır. Bu çalışmaların en umut verici sonucu ise, bu alanda çok ciddi bir uyuşturucu problemiyle karşılaşılmamış olmasıdır. Bu kontrollerin yanısıra, il merkezlerinde umuma açık yerlerde, özellikle sokak satıcıları

üzerinde yoğunlaşan önleyici çalışmalar sonucu çok sayıda kişinin yakalanması sağlanmıştır.

c) İlçe Narkotik Timleri;

İstanbul ilimizin coğrafi ve demografik özellikleri dikkate alınarak mevcut yapılaşma çerçevesinde, İl Emniyet Müdürlüğü Narkotik Şube Müdürlüğüne yürütülen mücadelenin şehrin tümüne yayılmasında bazı eksikliklerle karşılaşıldığının görülmesi üzerine, her biri orta ölçekte bir şehir nüfusu kadar insan barındıran İlçe Emniyet Müdürlüklerinde oluşturulan Narkotik Timleri ile mücadelenin daha etkin hale getirilmesi planlanmıştır.

Bu çerçevede, ilk etapta Bahçelievler, Bakırköy, Eminönü, Fatih, Kadıköy, Şişli ve Beşiktaş olmak üzere toplam 7 (yedi) ayrı ilçede özel olarak narkotik suçlarla mücadele konusunda eğitilmiş görevlilerimizden oluşan İlçe Narkotik Timleri kurularak mücadelenin tüm şehir geneline yayılması sağlanmıştır.